

СТАНОВИЩЕ

от

доц. д-р Наталия Василевна Ушева, д.м.,

Ръководител Катедра по социална медицина и организация на здравеопазването

Факултет по обществено здравеопазване

Медицински университет „Проф. д-р Параскев Стоянов” – Варна,

Член на Научно жури съгласно Заповед № Р-109-166/20.04.2021г.

на Ректора на Медицински университет - Варна - проф. д-р Валентин Игнатов, д.м.

Относно: Защита на дисертационен труд на *ас. Веселина Златкова Василева*, докторант в самостоятелна форма на обучение към Катедра по здравни грижи на тема *„Здравни грижи в трансплантационния процес при пациенти с бъбречни заболявания“* за придобиване на ОНС „Доктор“ в област на висшето образование 7. Здравеопазване и спорт, професионално направление 7.4. Обществено здраве по научна специалност *„Управление на здравните грижи“*

Дисертационният труд е одобрен и насочен за публична защита след изслушване на заседание на Катедрения съвет (доклад с вх. №102-914/13.04.2021г), съгласно изискванията на Правилника за развитие на академичния състав на Медицински университет „Проф. д-р Параскев Стоянов“, гр. Варна. На основание решение на Факултетния съвет с Протокол № 163/15.04.2021 г., съм избрана за член на Научното жури, а с решение от първото заседание на Научното жури с Протокол № 1/26.04.2021 г. съм определена за Председател на НЖ и за изготвяне на становище по процедура за придобиване на образователната и научна степен „доктор“

Кратки данни за кариерното развитие и квалификации на докторанта

Веселина Василева е родена през 1987 г. в гр. Каварна. Образователно-квалификационната степен „бакалавър“ по специалност „Медицинска сестра“ е придобила през 2011 г. в Медицински университет „Проф. д-р П. Стоянов“ Варна, а през 2012 г. - образователно-квалификационната степен „магистър“ по специалността „Управление на здравните грижи“ след ОКС „бакалавър“, с професионална квалификация „Ръководител по здравни грижи и преподавател по практика“.

Професионалния си път Веселина Златкова започва като медицинска сестра в Клиниката по диализа към УМБАЛ „Св. Марина“ (2011-2015). През 2015 г. спечелва конкурс и заема академичната длъжност „асистент“ към Катедра по здравни грижи, Факултет по обществено здравеопазване на МУ-Варна. От 2018 г. е зачислена за докторант на самостоятелна подготовка по научната специалност „Управление на здравните грижи“ на тема *„Здравни грижи в трансплантационния процес при пациенти с бъбречни заболявания“*.

Ас. Веселина Златкова провежда практическото обучение по учебните дисциплини „Философия и въведение в сестринските грижи“, „Практически основи на сестринските грижи“, „Сестрински грижи при болни със соматични заболявания“, „Сестрински грижи при неврологично болни“, „Сестрински грижи при психично болни“, „Сестрински грижи при болни с онкологични заболявания“, „Сестрински грижи в педиатрията“ „Сестрински грижи за деца и възрастни с увреждания“, и „Сестрински грижи при грижи по домовете и палиативни сестрински грижи“.

Има множество специализации и курсове в България и чужбина, вкл. курс за провеждане на качествени проучвания в здравеопазването под ръководството на проф. Съзън Ривкин, който е допринесъл за успешното провеждане и интерпретация на резултатите на едно от собствените проучвания, представени в дисертационния труд. Участвала е в научни конференции с доклади, съавтор е в учебник и учебно пособие.

Член е на професионални и научни: Българската асоциация по обществено здраве, Европейската асоциация по обществено здраве, Българско научно дружество по обществено здраве.

Обща характеристика на дисертационния труд

Представеният дисертационен труд на ас. Веселина Василева е с обем и във вид, отговарящ на изискванията на Закона за развитие на академичния състав и Правилника за развитие на академичния състав на Медицински университет „Проф. д-р Параскев Стоянов“ – Варна. Богатият литературен и емпиричен материал е отпечатан на 255 стандартни страници, което значимо надхвърля минималните изисквания и онагледен със 7 сложни и многомерни таблици, 22 фигури и 6 схеми.

Приложената библиографска справка включва 185 литературни източника, от които 52 са на кирилица и 133 – на латиница. Една пета от всички литературни източника са отпечатани през последните 5 години, в които са включени и електронните страници на научните или професионални организации в областта на бъбречната трансплантация в страната и чужбина. Приложенията се състоят от 3 въпросника, една сложна таблица и една графика.

Оценка на структурните части на дисертационния труд

Литературният обзор е първият раздел на дисертационния труд и е написан върху 42 страници. Представена е актуалността на темата чрез епидемиологичните данни за нарастващо разпространение на бъбречните заболявания и повишаване ролята им във формирането на глобалния болестен товар в световен и национален мащаб, изискващи бъбречна трансплантация при същевременно ниска трансплантационна активност, с увредено качеството на живот и настъпване на инвалидизация поради отложена или неосъществена трансплантация. Докторантът проследява историческото развитие на бъбречната трансплантация с разкриване на причините за първоначалните неуспехи и последващо повишаване на успеваемостта в резултат на усъвършенстване на

оперативните техники и навлизане на кортикостероидите и имunosупресивното лечение. Описаните възможности за лечение и включване на пациенти с хронични бъбречни заболявания в Листата на чакащи трансплантация в световната практика е представено в паралел с нормативните разпоредби в България и с акцент върху необходимостта от разработване на компетенции на медицинските сестри в специализираната сестринска практика при пациенти с бъбречни заболявания. Идеята за разкриване на специализирана сестринска практика, свързана с подпомагане на грижата при пациенти, очакващи трансплантация е нова за България, но докторатът го представя като много успешен модел на работа с доказани резултати при мониторинга на хронични заболявания, прилаган повече от 30 години в европейски и други страни като Канада, Австралия, САЩ и Китай. В хода на изложението и обобщението проличава широкия поглед и задълбоченият подход на докторанта в анализиране на литературните и нормативни източници.

Целта на дисертационния труд е ясно и точно дефинирана, отговаряща на темата и съдържанието на самостоятелните изследвания, а именно – „*да се проучи организацията на здравните грижи в трансплантационния процес при пациенти с бъбречни заболявания в пред- и посттрансплантационните периоди при бъбречна трансплантация и да се определят възможностите за оптимизирането им.*“ За постигане на така формулираната цел докторатът е определил 5 задачи, които детайлизират стъпките за проучване на проблемите на трансплантационния процес и мястото на специализираната сестринска практика за разрешаването им.

Представените три хипотези отразяват задълбочените познания и практическия опит на докторанта в областта на здравната грижа за пациентите с хронични бъбречни заболявания.

Методологията на дисертационния труд включва анкетен метод за проучване мнението и опита на медицинските сестри и пациентите с хронични бъбречни заболявания относно организацията на здравните грижи за пациентите в трансплантационния процес. Проучена е и нагласата на медицинските сестри за участие в специализирана сестринска практика, свързана с подпомагане на грижата при пациенти, очакващи трансплантация. Качествен метод на проучване е приложен за разкриване опита на пациентите, преминали трансплантация за целия процес от поставяне на диагнозата до момента на провеждането на изследването. За представяне, описание и анализа на събраните данни са използвани дескриптивни и дедуктивни статистически методи, извършени чрез приложение на статистически софтуърен пакет. Всички проучвания са добре описани и онагледени в табличен и графичен вид.

Собствените анкетни проучвания са описани в *Трета* и *Четвърта* глава като са представени резултатите сред пациентите, провеждащи хемодиализно лечение и включени в Листа на чакащи за бъбречна трансплантация и сред работещи медицински сестри в общински и частни диализни центрове; Ас. Веселина Василева в края на всяка глава извежда основните заключения, отразяващи

основните проблеми на здравните грижи на пациентите с хронични бъбречни заболявания от гледна точка на самите пациенти и медицинските сестри.

Особено притеснителен е изводът за неотговаряща на съвременните тенденции и практики предтрансплантационната подготовка, особено в съчетание с ненавременна поставяне на диагнозата, недостатъчно обучение за здравното поведение на пациентите и слабото включване на близките им в много дългия период на очакване повишават риска от посттрансплантационна заболяемост и смъртност.

Анализирайки мнението на медицинските сестри за участието им в трансплантационния процес, докторантът сравнява практиките и мненията на сестрите от различен вид собственост на диализните центрове като установява по-млада възрастова структура и по-висока степен на образование и самооценка за подготовка, по-често използват научна литература (вкл. на чужд език) и нормативни документи в своята подготовка. Притеснителен е и фактът за високата честота на отричането на обучителната дейност, като задължение на медицинската сестра - близо $\frac{1}{2}$ от анкетиранияте медицински сестри. Ас. Василева поставя въпроса за необходимостта от специализирана подготовка сред диализните медицински сестри по въпроси, свързани с предтрансплантационните грижи в периода на очакване, независимо от трудовия стаж, а също така и обосновава необходимостта от непрекъснато обучение на здравните професионалисти.

В *Пета глава* са анализирани резултатите от проведеното полуструктурирано интервю сред 20 пациенти, преминали бъбречна трансплантация в България и чужбина. Задълбоченият анализ, подкрепен с цитати от разказите на пациентите предоставя много ценна информация за пропуските в организацията, нормативно неуредените въпроси на трансплантационния процес в България и начините за подобряване, основавайки се на успешния опит от другите държави. Отново докторантът задълбочено проследява мястото и ролята на медицинската сестра в здравните грижи за пациентите трансплантационния процес.

Шеста глава представя два авторски модела за интердисциплинарна грижа съответно в пред- и посттрансплантационните периоди, изготвени съгласно препоръките на международните организации за хроничните бъбречни заболявания и допълнени съобразно изведените потребности и особености в България при проведените проучвания сред пациентите. Докторантът описва детайлно в моделите всички връзки и взаимоотношения между участниците и отреждайки на медицинската сестра ключова роля чрез осъществяваната координация на цялостния процес на грижата за пациента и намирайки се в постоянен и най-близък контакт с него.

В *Седма глава* ас. Василева демонстрира експертни умения, описвайки изводите, препоръките и приносите с теоретичен и практико-приложен характер. Заключениеите изводи са ясно формулирани, отговаряйки на поставените хипотези и задачи на дисертационния труд. Приносният характер на дисертационния труд е безспорен, обобщавайки международния опит за мястото, ролята и участието на медицинската сестра в наблюдението на пациенти с хронични бъбречни заболявания и лечение чрез бъбречна трансплантация; предлагайки въвеждане на специализирани сестрински клиники за грижа при пациенти с бъбречни заболявания и на създадения теоретичен модел на

организация и място в здравеопазната система на автономна сестринска практика за наблюдение и лечение на пациенти с бъбречни заболявания. Важните приноси с практико-приложен характер са също ясно дефинирани, повече от които акцентират върху пионерския им характер, включително авторските модели за интердисциплинарен подход за грижи в пред- и посттрансплантационен период; развиването на автономната дейност на медицинската сестра при мониторинг и контрол на хроничното бъбречно заболяване и предложените планове за провеждане на сестрински визити при наблюдение на пациенти с бъбречни заболявания.

Авторефератът отговаря по структура на общоприетите изисквания и отразява изцяло съдържанието на дисертационния труд.

Представени са 4 пълнотекстови статии по темата на дисертацията, с водещ автор – Веселина Василева, от които две са на английски език.

Лични впечатления

Познавам ас. Веселина Василева от времето на обучението ѝ в бакалавърската и магистърските програми в Медицински университет – Варна, както и от изявите ѝ като млад учен в научните събития. Впечатляващо е нейното желание за научаване и новаторско изследователско търсене. Като научен ръководител на Веселина Василева имам удоволствието да споделя удовлетворението си от научното израстване и разгръщане на нейния потенциал благодарение на нейните качества: прецизност, работоспособност, задълбоченост и последователност. Оценявам много високо и нейните положителни лични характеристики като отговорност, коректност и доброта.

Заклучение

Дисертационният труд на ас. Веселина Василева е актуален, задълбочен, новаторски и напълно покрива изискванията на Закона за развитие на академичния състав в Република България и Правилника за приложението му, както и на Правилника за развитие на академичния състав в Медицински университет - Варна.

Въз основа на цялостния анализ на дисертационния труд и свързаните с него научно-изследователски изяви и научно-приложен принос, професионално развитие и научно израстване на докторанта, изразявам *положително* становище и предлагам на членовете на Научното жури да присъдят образователна и научна степен „Доктор“ на *ас. Веселина Златкова Василева* в област на висшето образование 7. Здравеопазване и спорт, професионално направление 7.4. Медицина; научна специалност „Обществено здраве“.

08. 07. 2021 г.
гр. Варна

Председател на Научното жури:

Доц. д-р Наталия Ушева, д.м.